

Teološka fakulteta v študijskem letu 2007/08

V skladu s študijskim programom in urnikom dela je poročilo o študijskem letu 2007/08 obravnaval Akademski zbor Teološke fakultete na seji dne 3. junija 2008. Na zboru je bil za kandidata in nato na seji Senata za novega dekana fakultete za obdobje 2008-2010 izvoljen izredni profesor dr. Stanko Gerjolj. Na njegov predlog sta bila izvoljena dva prodekana: za področje študijskih zadev doc. dr. Robert Petkovšek, za znanstveno-raziskovalno področje in za predstojnika enote v Mariboru doc. dr. Avguštin Lah. Predhodno je bil obsežnejši pregled dejavnosti fakultete pripravljen in predstavljen na Tomaževi proslavi, ki je bila 3. marca 2008 v Mariboru, ko smo hkrati praznovali 40-letnico ponovnega začetka teološkega študija v Mariboru. Ugledni gostje, med katerimi je bil evropski komisar za izobraževanje in mladino Jan Figel, ministra Mojca Kucler Dolinar in dr. Milan Zver, rektorja ljubljanske in mariborske univerze, prof. dr. Andreja Kocijančič in prof. dr. Ivan Rozman, dekani teoloških fakultet iz Hrvaške in Srbije, s katerimi ljubljanska Teološka fakulteta več sodeluje (Zagreb, Osijek, Djakovo, Beograd), vrsta predstavnikov javnega in kulturnega življenja, so praznovanju dali večji poudarek in odmev v javnosti. Na proslavi so sodelovali člani Slovenske škofovske konference, na čelu z njenim predsednikom in velikim kanclerjem fakultete mons. Alojzom Uranom, ljubljanskim nadškofom-metropolitom. Slavnostni govornik je bil evropski komisar Jan Figel. Sprejem po proslavi je pripravil mariborski nadškof-metropolit dr. Franc Kramberger. O dogodku je poročal velik del slovenskih medijev. Posamezne vidike delovanja fakultete so obravnavali na sejah delovnih teles fakultete: Senata (7 sej), Upravnega odbora (4 seje) in Študentskega sveta. Poročilu so dodane informacije o dogajanju v času po akademskem zboru, predvsem v počitniških mesecih in v času izpitov.

Statistični podatki o vpisanih študentih in študijskih programih

V študijskem letu 2007/08 je bilo na Teološko fakulteto na *dodiplomskih* programih, ki smo jih izvajali v Ljubljani in na enoti v Mariboru, vpisanih naslednje število študentov: na univerzitetnem enopredmetnem programu Teologija 354 študentov (od tega 30 izrednih), na univerzitetnem dvopredmetnem programu Teologija 145 študentov (od tega 2 izredno) in na visokošolskem strokovnem pro-

gramu Teologija 220 študentov (od tega 57 izredno). Na *podiplomskih* programih je bilo število študentov naslednje: pastoralna specializacija 12 študentov in specializacija iz zakonske in družinske terapije 30 študentov. Na magistrskem programu Teologija je bilo vpisanih 12 študentov in na magistrskem programu zakonske in družinske terapije 41 študentov. Na doktorskem študiju je bilo 9 študentov s področja teologije in 12 študentov s področja zakonske in družinske terapije. Tako je bilo v tem študijskem letu vpisanih 835 študentov, k temu je treba dodati še 75 študentov, ki so imeli status absolventov. Podiplomski študijski programi so se izvajali samo na sedežu fakultete v Ljubljani. Struktura vpisanih študentov in študentk po spolu je bila naslednja: enopredmetni program Teologija 239 žensk in 115 moških, na dvopredmetnem programu 111 žensk in 35 moških ter na visokošolskem strokovnem programu 149 žensk in 71 moških.

Pedagoško delo

Pedagoško delo je bilo pripravljeno v okviru izvajanja treh dodiplomskih programov, kot redna in izredna oblika študija. Vsi programi so se izvajali po neprenovljenih študijskih načrtih. V obdobju med dvema proslavama fakultetnega dne so diplomirali: na enopredmetnem programu 39 študentov, na dvopredmetnem 14 študentov in na strokovnem programu 12 študentov: skupaj 65 študentov in študentk. Iz pastoralne specializacije je prejelo diplomu 9 študentov, iz specializacije zakonske in družinske terapije 13 študentov, magistrski študij teologije sta končala 2 študenta in magistrski študij zakonske in družinske terapije 1 študent. Ker je v zadnjih letih bil več študentom odobren neposredni prehod na doktorski študij, se iz leta v leto manjša število študentov in študentk, ki si pridobijo magistrsko diplomu. V istem obdobju so naslov doktorja znanosti dosegli 4 študentje in študentke Teološke fakultete: Blaž Jezeršek, Maja Lopert, Erika Prijatelj in Tanja Repič. 14. februarja 2008 je bila na fakulteti predstavljena in zagovarjana prva disertacija v okviru programa Zakonska in družinska terapija. Visoko število diplom lahko razumemo tudi kot rezultat načrtnega dela, da bi univerzitetni študij zaključili študenti, ki so sicer študijske obveznosti izpolnili že pred leti. Tako se je število absolventov nekoliko zmanjšalo (nekoliko pa se je zaradi tega podaljšal povprečni čas trajanja študija).

Znanstveno-raziskovalno delo in objave

V koledarskem letu 2007 so se zaključili vsi projekti, ki so bili v teku na fakulteti. Raziskovalno delo se je nadaljevalo v okviru dveh

programskih skupin; obe sta poleti 2008 dosegli odobritev za nadaljšanje (njuni poročila sta objavljeni posebej). Od treh prijavljenih projektov, od teh je bil eden podoktorski, je v zadnjem krogu recenzij bil odobren eden: *Vloga teoloških izobraževalnih ustanov v slovenski zgodovini pri oblikovanju visokošolskega izobraževalnega sistema* (vodja projekta jeizr. prof. dr. Bogdan Kolar). V okviru razpisa za mentorje mladih raziskovalcev je bil izbran eden visokošolski učitelj s Teološke fakultete, ki je julija in avgusta 2008 sodeloval pri izbiri kandidatov za mlade raziskovalce.

Visokošolski učitelji in raziskovalci Teološke fakultete so sodelovali pri več znanstvenih srečanjih.

Od 8. do 9. oktobra 2007 je bila na Inštitutu Jožef Stefan 10. mednarodna konferenca informacijske družbe pod naslovom *Slovenija pred demografskimi izzivi 21. stoletja (Slovenian Demographic Challenges of the 21st Century)*. Ob zborovanju je izšel zbornik razprav, v katerem so objavljeni tudi prispevki sodelavcev s Teološke fakultete.

Od 11. do 13. oktobra 2007 je bil v Slovenski Bistrici evropski znanstveni simpozij o sv. Martinu. Sodelovalo je več predavateljev Teološke fakultete.

V organizaciji Fakultete za uporabne družbene vede v Novi Gorici je bila decembra 2007 letna konferenca na temo *Izzivi religijskega pluralizma*. Pri izvedbi je bila udeležena tudi Teološka fakulteta.

V okviru tedna Univerze v Ljubljani decembra 2007 je bil na fakulteti pripravljen znanstveni posvet pod naslovom *Sveto pismo in kultura*.

Velikonočni teološki simpozij, ki je že ustaljena oblika permanentnega teološkega posodabljanja za diplomante teološkega študija, je bil namenjen obravnavi vprašanj položaja družine v sodobnem svetu in njeni vlogi pri vzgoji za vrednote. Predavanja so bila na več krajih (za nadškofijo Ljubljana in škofijo Novo mesto prvič v Stični).

Inštitut za patristične študije je 14. maja pripravil popoldanski posvet o cerkvenem očetu sv. Justinu in njegovem času.

Na znanstvenem posvetu o narodnem voditelju Jožefu Borovnjaku na Cankovi v dneh od 24. do 28. junija 2008 je sodelovalo več predavateljev Teološke fakultete.

Od 15. do 19. septembra je bil v organizaciji Slovenske teološke akademije v Rimu in Inštituta za zgodovino Cerkve na Teološki fakulteti v zavodu Slovenik v Rimu pripravljen simpozij o slovenskem protestantskem reformatorju Primožu Trubarju in njegovi teološki misli. S predavanji je sodelovalo 29 raziskovalcev.

Zaradi različnih vzrokov je bil odpovedan posvet o zgodovinskem pomenu bratov sv. Cirila in Metoda, ki je bil načrtovan za mesec februar 2008. Med samostojnimi publikacijami, ki so jih izdali visokošolski učitelji in raziskovalci na Teološki fakulteti, so naslednji naslovi:

Prof. dr. Drago K. Ocvirk je v zbirki *Misijonske vezi*, ki jo izdaja Misijonsko središče Slovenije, izdal knjigo *Kristus v kraljestvu voduja*.

Konec leta 2007 je v zbirki *Acta ecclesiastica Sloveniae* izšel 29. zvezek z naslovom *Jerebova kronika župnije Škocjan pri Turjaku* (izdajo je pripravil in uredil dr. Edo Škulj).

Maja 2008 je v isti zbirki kot 30. zvezek izšla knjiga Damjana Debevca *Karikature v službi boja proti veri in Cerkvi*. Tiskovna konferenca ob predstavitvi knjiga je bila priložnost za spomin ob 30-letnici delovanja Inštituta za zgodovino Cerkve pri Teološki fakulteti in 25-letnici organiziranja 'rimskih simpozijev'.

V zbirki Znanstvena knjižnica št. 12 je izšla knjiga as. dr. Tadeja Strehovca *Človek med zarodnimi in izvornimi celicami*.

V isti zbirki je izšla kot št. 13 knjiga dr. Saša Kneževića *Božanska oekonomija z Apokalipso. Duhovno zlato, s katerim si kupiš nebo*.

Kot 14. zvezek je v zbirki Znanstvena knjižnica izšla knjiga dr. Avguština Laha *V znamenju osebe. Poskus trinitarične antropologije*.

As. dr. Erika Prijatelj je izdala knjigo *Dinamika rasti v veri* (izšla je kot 15. zvezek zbirke Znanstvena knjižnica).

Bogoslovni vestnik je v letu 2007 pod novim urednikom doc. dr. Miranom Špeličem izšel v štirih zvezkih.

V založbi ZRC SAZU je izšla dvojezična knjiga akad. prof. dr. Jožeta Krašovca *Svetopisemska lastna imena. Biblical Proper Names*.

Pri založbi LIT-Verlag je izšla knjiga prof. dr. Janeza Juhanta *Im Feuer der europäischen Ideenzüge: Slowenien*.

Pri založbi Slave je izr. prof. dr. Bogdan Kolar izdal knjigo *Salezijanci med begunci. Delo slovenskih salezijancev med slovenskimi begunci v begunskih taboriščih Avstrije in Italije 1945-1950*.

Doc. dr. Irena Avsenik Nabergoj je pri založbi Peter Lang (Frankfurt am Main) izdala knjigo *Mirror of Reality and Dreams. Stories and Confessions by Ivan Cankar*.

V zbirki *Rimski simpoziji* je izšel zbornik lanskoletnega simpozija *Tomažičev simpozij v Rimu* (knjigo je založila Mohorjeva založba).

Mednarodna dejavnost fakultete

Fakulteta je ohranjala stike s teološkimi fakultetami, s katerimi je največ sodelovala že v predhodnih obdobjih. Predstavniki fakultete so se udeležili fakultetnih proslav v Beogradu in Zagrebu. V tem študijskem letu so bile pripravljene nove mednarodne povezave, predvsem v okviru programa izmenjave študentov ali programa vseživljenjskega učenja. Po obisku na Milltown Institutu v Dublinu je bil sklenjen sporazum o sodelovanju. Z istega inštituta je na naši fakul-

teti predaval prof. Santiago Sia, predstojnik filozofske fakultete na omenjenem inštitutu. Dogovori o sodelovanju so bili sklenjeni še s Katoliško univerzo v Lublinu, s Teološko fakulteto Univerze kardinala Štefana Višinskega v Varšavi ter s teološkima fakultetama v Trnavi in Ružembroku na Slovaškem. 16. junija je bila za pet let podaljšana pogodba o sodelovanju s Teološko fakulteto Univerze v Zagrebu.

Od 8. do 11. novembra 2007 je bila v Sloveniji (predvsem v Celju, del srečanja pa v prostorih fakultete v Ljubljani) mednarodna konferenca *Dialog ali kako preseči trke civilizacij (Dialogue or How to Overcome Clashes of Our Civilization)*. Srečanje, čigar organizator je bila fakulteta, je bilo pripravljeno ob sodelovanju Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije. Ugledni strokovnjaki iz šestih dežel so predstavili svoje poglede na možnosti dialoga med kulturami in denominacijami. Ob isti priložnosti je izšel zvezek razprav *Dialog in krepost (Dialogue and Virtue)*.

V okviru prireditve ob mednarodnem letu medkulturnega dialoga je bil 6. maja 2008 na fakulteti posvet s predstavniki Iranskega kulturnega centra z Dunaja pod naslovom *Medverski dialog: priložnosti in izzivi (Interreligious Dialogue: Opportunities and Challenges)*. Predavatelji so prišli iz Avstrije, Irana, Nemčije, Bosne in Hercegovine in seveda iz Ljubljane. Udeležba med poslušalci ni bila posebej številna, sploh pa ni bilo opaziti udeležencev iz islamske skupnosti v Sloveniji. Na to so v svojih poročilih opozorili tudi slovenski mediji.

V drugi polovici aprila 2008 je bil v Gradcu pripravljen mednarodni projekt z naslovom *Re-creation*, na katerem so bili udeleženci iz šestih držav. Skupino ljubljanske Teološke fakultete, v kateri je bilo sedem študentov, je vodil prof. dr. Stanko Gerjolj.

26. marca 2008 je bila na fakulteti predstavljena knjiga dr. Thomasa Luckmanna *Družba, komunikacija, smisel, transcendenca*. Knjigo sta uredila prof. dr. Vinko Potočnik in as. dr. Igor Bahovec. Predstavitvi je sledila okrogla miza in pogovor z avtorjem.

Konec maja je fakulteto obiskala skupina študentov, predvsem doktorskega študija, Teološke fakultete v Gradcu. Poleg desetih študentov je bil v skupini še asistent za doktorski študij in vodja istega študija prof. dr. Walter Schaupp.

Od 28. maja do 2. junija 2008 so se evropskega zborovanja učiteljev katehetike, ki je bilo pripravljeno v Lizboni, udeležili učitelji tega predmeta na naši fakulteti: dr. Stanko Gerjolj, dr. Janez Vodičar, as. Franc Zorec in zaslužni profesor dr. Alojzij S. Snoj.

V dneh od 7. do 8. junija 2008 je bil v Celju mednarodni simpozij *Religije za mir v obrambi demokracij (Religions for Peace Pleading for Democracies. The Role of Religious Freedom in Post-totalitarian Societies and in New Europe)*. Med organizatorji so bili Teološka fa-

kulteta, Fakulteta za humanistične študije iz Kopra in Forum für Weltreligionen z Dunaja.

Vrsta naših visokošolskih učiteljev je s predavanji nastopila še na vrsti drugih zborovanj doma in v tujini.

Delo z laiški študenti

Poleg obeh animatorjev, ki skrbita za delo z laiški študenti, je v študijskem letu 2007/08 veljala posebna pozornost uvajanju tutorskega dela. V prvi stopnji je veljal poudarek organiziranju in razvijanju dela visokošolskih učiteljev, ki so sprejeli naloge tutorja za posamezni letnik. Temu vidiku pedagoškega dela je bil namenjen študijski dan v Celju 28. septembra 2007. Izoblikoval se je zbor tutorjev, ki ima redna posvetovanja in pripravlja načrt dela s posameznimi skupinami. Večja pozornost je bila namenjena delu z nekdanjimi študenti, ki niso zaključili študija. Zanje je bil izbran poseben tutor. Posamezni letniki so pripravili letniška srečanja, uradno slovo je pripravil peti letnik.

Marca smo se poslovili od študentke Barbare Marinič, ki je umrla v avtomobilski nesreči. Dne 29. maja so študentje pripravili okroglo mizo v okviru programa *Nosce te ipsum*, na kateri so obravnavali vprašanja reality showov.

V teku študijskega leta je prišlo do več srečanj in pobud, ki so želele spodbuditi nastanek štipendijskega sklada, s katerimi bi omogočili vsaj nekaterim študentom študij na fakulteti in možnosti poznejšega zaposlovanja v cerkvenih ustanovah. Na člane Slovenske škofovske konference je bila naslovljena uradna pobuda, da bi postali so-ustanovitelji takšnega sklada.

Kadrovske zadeve

V tem študijskem letu je prišlo do nekaterih kadrovske sprememb in dogodkov, povezanih z nekdanjimi in sedanjimi učitelji ter drugimi zaposlenimi. Dva visokošolska učitelja sta z začetkom koledarskega leta 2008 odšla v pokoj, eden se je odločil za spremembo delovnega mesta. Pri nekaterih drugih je prišlo do sprememb v pogodbi o zaposlitvi (zmanjšanje delovnih obveznosti zaradi delnih zaposlitev pri drugih ustanovah). V tem študijskem letu ni pri izvolitvi v višji naziv napredoval noben učitelj. Nekateri so bili ponovno izvoljeni v isti naziv.

Februarja 2008 smo se na ljubljanskih Žalah poslovili od dolgoletnega učitelja in večletnega dekana na naši fakulteti prof. dr. Franca Perka. V imenu fakultete se je od njega poslovil dekan prof. dr. Bogdan Kolar. 25. februarja je bila na fakulteti komemorativna slovesnost,

na kateri je o rajnem profesorju in dekanu spregovoril zaslužni profesor Univerze v Ljubljani dr. Marijan Smolik.

Kot del razprav za spremembo in dopolnitev pravilnikov Univerze v Ljubljani je bilo več srečanj namenjenih obravnavi osnutka Meril za vrednotenje dela visokošolskih učiteljev ter predlogu Meril za izvolitve v nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelavce. O obeh osnutkih je razprava podaljšana v novo študijsko leto. Začetni meseci študijskega leta pa so minili v znamenju razprav o kakovosti delovanja Univerze v Ljubljani, kar je spodbudilo poročilo o njeni kakovosti, ki ga je pripravila Evropska komisija za kakovost univerz.

Prenova študijskih programov

Prenova programov v skladu z bolonjskimi načeli je v tem študijskem letu dobila pospešek. Ker bo razpis za programe 1. stopnje za študijsko leto 2009/10, ko jih morajo uvesti vse visoke šole, objavljen že v februarju 2009, je začelo primanjkovati časa. Pred komisijo za prenavo programov in prodekanom doc. dr. Robertom Petkovškom, ki je skupaj s koordinatorjem za znanstveno-raziskovalno delo dr. Tadejem Jakopičem imel največji delež pri pripravi prenovljenih programov, je bila zelo zahtevna naloga, ki je bila opravljena z izredno mero predanosti in požrtvovalnosti. Vsi programi prve stopnje so že bili sprejeti na Senatu Univerze v Ljubljani, nekateri tudi že na Svetu za visoko šolstvo Republike Slovenije. Podobno velja za programe druge stopnje. Do nekaj več zapletov je prišlo pri pripravi skupnega prvostopenjskega dvopredmetnega programa, ki ga bomo izvajali skupaj s Filozofsko fakulteto in Fakulteto za naravoslovje in matematiko Univerze v Mariboru, ker je bilo potrebno predhodno pripraviti še pogodbo o sodelovanju med dvema univerzama. Doktorski program ali program tretje stopnje z imenom Teologija, religijske in družinske znanosti je bil ob koncu študijskega leta 2007-08 pripravljen do te mere, da ga je bilo mogoče v kratkem času posredovati v nadaljnjo obravnavo strokovnim službam na Univerzi. Čeprav je bila želja fakultete, da bi bil njen doktorski program sestavni del širše zastavljenega programa z imenom Humanistika in družboslovje, je v zadnjem obdobju njegove priprave izpadla. Ta program koordinirata Filozofska fakulteta in Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani.

Upravno poslovanje fakultete

Ob skrbi za redno in urejeno poslovanje ter prilagajanje okoliščinam, ki so nam jih narekovala sredstva za izvajanje pedagoške in raz-

iskovalne dejavnosti, je bilo mogoče izboljšati tudi nekatere vidike upravnega poslovanja. Kadrovsko se je okrepilo računovodstvo. Temeljito je bilo treba obnoviti elektronski varnostni sistem v knjižnici v Ljubljani. Do junija 2008 so bile prenovljene spletne strani fakultete; na novo je bila pripravljena stran v angleškem jeziku. Začelo se je postopno uvajanje tretje generacije e-študenta. Za zaščito fakultetnega omrežja je bil postavljen požarni zid. V sklopu informatizacije Univerze v Ljubljani je bila fakulteta vključena v aktivni imenik ter v tako imenovani Eduroam, to je evropsko internetno brezžično omrežje. Za boljše pedagoško delo so bile opremljene nekatere predavalnice in usposobljena predavalnica za didaktične predmete. Izboljšan je bil ogrevalni sistem prostorov fakultete. Po daljšem razmisleku in pogovorih je fakulteta prevzela v celoti organiziranje tiskovne dejavnosti. Delo bo usklajevala Komisija za založniško-tiskovno dejavnost, ki jo vodi prodekan za znanstveno-raziskovalno področje.

Zaključek

Ob razgibanih pedagoških in raziskovalnih dejavnostih ter skrbi za urejeno upravno poslovanje je bilo nekaj priložnosti za praznovanje. Konec novembra 2007 se je fakulteta spomnila 75-letnice zaslužnega profesorja ddr. Stanka Ojnika. V tednu Univerze v Ljubljani je akad. prof. dr. Jože Krašovec prejel zlato plaketo univerze. Zaupane naloge je bilo mogoče izvesti le ob tesnem sodelovanju vseh služb, od tajništva do referatov in knjižnic, računovodstva, komisij, Senata, Upravnega odbora in vseh visokošolskih učiteljev, sodelavcev in raziskovalcev. Nenadomestljiv prispevek je dajal Študentski svet fakultete in njegova predsednica. Vsi zaslužijo posebno priznanje in zahvalo.

Bogdan Kolar

Pot k odgovornosti: Etika v raziskovalnem vsakdanjiku

Gradec, 30. september 2008

Joanneum Research je graška raziskovalna ustanova s 16 raziskovalnimi enotami ter več kot 400 zaposlenimi raziskovalci (<http://www.joanneum.at/de/jr.html>). Je ena največjih zunajuniverzitetnih raziskovalnih ustanov v Avstriji. Ukvarja se z različnimi področji, od ekologije, trajnostnega razvoja in informatike do elektronike in sensorike ter od fizike snovi do gospodarstva in tehnologije, zlasti tudi humane tehnologije in bioetike. Na vseh področjih znanstvenega raziskovanja se vedno bolj poudarja ciljna racionalnost, odgovornost in etika, ti pojmi pa so v spremenjenih okoliščinah vedno pomembnejši. Temu je bil namenjen enodnevni simpozij o etiki v vsakdanjem raziskovanju (*Aufbruch zur Verantwortung: Ethik im Forschungsalltag*). Na njem se je predstavila raziskovalna skupina *Etika v raziskovanju in tehniki (Ethik in Forschung und Technik)*, ki dela v okviru *Joanneum Research* na različnih področjih praktične etike, zlasti na področju medicinskoetičnih komisij. Skupina je želela povedati, kaj je znanstveni etos danes, in je zato na simpozij povabila nekaj mentorjev s področja filozofije in družboslovja z graške univerze. Enodnevni simpozij je potekal v avli Stare univerze (*Alte Universität*) v starem mestnem jedru. Naj že na začetku pohvalim dobro organizacijo in uporabo sodobnih pripomočkov pri izvedbi simpozija. Prireditelj je bila nekako posvečena gostovanju Juliana Nida-Rümelina, predavatelja na Münchenski univerzi. Na to je med drugim nenehno opozarjal moderator simpozija, upokojeni profesor graške univerze dr. Bernhard Pelzl, sicer tudi mentor raziskovalne skupine, ki se je predstavila na simpoziju. V celoti je šlo za dokaj zaključeno 'graško' družbo, saj sem bil, če izvzamem gostujočega profesorja Juliana Nida-Rümelina, edini 'tujec' na simpoziju.

Simpozij je potekal v treh delih. Najprej so bila tri dvajsetminutna impulzna predavanja. Leopold Neuhold z Inštituta za etiko in družbene študije graške univerze (Karl-Franzens-Universität) je govoril o vedno večji potrebi po etičnem spraševanju in spraševanju o etiki in o razmerju med moralnostjo in odgovornostjo, Sonja Rinofner z Inštituta za filozofijo graške univerze je govorila o teoretičnih vidikih odgovornosti, Manfred Prischning z Inštituta za sociologijo graške univerze pa je govoril o etičnih osebah in etičnih institucijah. Sledili sta dve skupini predstavitev raziskovalnih dosežkov na različnih podro-

čjih praktične etike. Peter Rehak je pripovedoval o delu etične komisije medicinske univerze v Grazu, Hans Tritthart o delu etične komisije v deželni univerzitetni kliniki, Brigitte Jauernik pa o etični komisiji zvezne dežele Štajerske. Günther Weber je predstavil delo etične komisije v bolnišnici usmiljenih bratov, Johann Götschl je predstavil delo etične komisije graške tehnične univerze, Elke Jantschner pa je ta del simpozija sklenila s predstavitvijo delovne skupine Etika v raziskovanju in tehniki. Sklepni del simpozija je bil namenjen predavanju Juliana Nida-Rümelina in razpravi, ki je sledila. Naslov Rümelinovega predavanja je bil *Jedrna etika: etična zgradba znanosti (Kernethik: die etische Konstitution der Wissenschaft)*.

Medtem ko sta Leopold Neuhold in Sonja Rinofner govorila o pojmu in pojmovanju odgovornosti v sociologiji in filozofiji v dokaj ustaljeni retoriki, je sociolog Manfred Prischnig svoje predavanje zastavil bolj provokativno. Predstavil je sociološki pogled na etiko, ki niti ne priznava metafizičnega izvora etike (oziroma vrednot) niti ga ne zanika, pač pa govori o etiki kot novi stvarnosti družboslovja, ki postavlja pod vprašaj mnoge tradicionalne trditve o etiki, morali in vrednotah. Temu je sledilo tudi njegovo razmišljanje, kot na primer: »Zgodovinska teleologija je propadla« ali »Zaupanje v človeško krepostnost je naivno« in podobno. V predavanju je nanizal sedem takih dvomov, ki zanj pomenijo predvsem prizemljitev etike. Kljub provokativnim trditvam je dal čutiti, da etična osveščenost postaja tako pomemben element znanstvenega in tehničnega razvoja, da je morda od tega odvisno, ali je govor o razvoju ali o regresiji. V bistvu je prav etična osveščenost tista, ki je začela postavljati provokativne trditve o metafizični etiki in o človeški naravi, ki spominjajo na filozofske razprave s preloma med 19. in 20. stoletjem. Tudi takrat sta porajajoči se praktična etika in družboslovje izražali nezadovoljstvo nad etiko oziroma moralo, ki je nastopala vzvišeno in svojih izhodišč niti svojih trditvev ni pustila preverjati 'nepooblaščenim' (razprava je postala znana zaradi t. i. naturalističnega zmotnega sklepanja, češ da nekatere etične norme izvirajo neposredno iz narave stvari oziroma iz spoznanja). Čeprav je ta razprava več ali manj znana in prisotna v teoriji, pa trditve, ki postavljajo pod vprašaj nadnaravni izvor vrednot, vedno znova zbudijo pozornost. V današnjem času je prebujanje pozornosti ena od nalog etike. Manfred Prischnig je svoj prispevek sklenil z mislijo, da je za etiko najbolj usodno to, če postane ritual in plen nazora. Ritual pokaže na nesorazmerje med poklicno dejavnostjo in zasebnostjo, na moralnost kot karikaturu. Zato je bila kognitivna raven v etiki vedno premalo. Kaj je dovolj in v katero smer je pokazal s svojim razmišljanjem? Bil je samo namig: spominjanje. Spominjanje je mnogo več kot pripovedovanje podatkov. Govori o povezanosti

človekovega zasebnega in javnega življenja, o človeku kot zgodovinskem bitju, na katerega gleda sociolog brez atributov, obenem pa pričakuje, da bo javnost obveščal o svojem celotnem življenju. To ne pomeni črtanje človekove zasebnosti, pač pa njeno vključitev v celoten proces počlovečenja. To, kar je, človek šele postaja. Nekaj takih kritičnih namigov je bilo slišati tudi v poročilih o praktični etiki. Naj omenim samo vprašanje, ki ga je postavil Peter Rehak z medicinske univerze. Rekel je, da je najbrž večina etičnih problemov v bistvu komunikacijskih blokad; ker prvo običajno ni rešljivo (problem oz. konflikt, ki pomeni običajno neko novo dokončno stanje, s katerim se človek ne strinja), se zaradi zamenjave zdi, da tudi komunikacijski problem ni rešljiv, čeprav v resnici je. On je potem temo obrnil in se vprašal, če ni morda etika stvar poguma. Pri drugih referentih dileme niso bile tako ostre in je šlo bolj za klasično obravnavo etike bodisi kot orientacijske znanosti bodisi kot inovacijske kulture. V tem kontekstu se je ustvaril vtis, kakor da je etika način, kako povečati intenziteto dogajanja. To bi lahko razumeli tudi tako, kot da je etika neki obrambni mehanizem zoper nevarnost z dolgočasnosti. Sem povedal prav?

Kolikor sem simpozij lahko spremljal, lahko rečem, da je bilo Prischnigovo predavanje najbližje temu, kar je na koncu povedal Julian Nida-Rümelin. Rad bi povedal, da je tudi Sonja Rinofner, ki je sicer govorila o teoretičnih vidikih odgovornosti, pokazala, da teorija ne spi na ustaljenih miselnih vzorcih, čeprav se zdi, da se na tem področju ni veliko spremenilo in da ni mogoče povedati nič novega. Zanimiva je bila predvsem njena trditev, da je človek odgovoren tudi za to, kar misli in kar hoče, ne samo za to, kar je storil. Ona je sicer analizirala pasivno dejanje in področje t. i. opustitev. Toda Julian Nida-Rümelin, ki je po izobrazbi filozof, sicer predstojnik inštituta za politično filozofijo Ludwig-Maximilianove univerze v Münchnu, akademik in eden najbolj vidnih ter danes najbolj znanih nemških intelektualcev, je ustaljeni miselni vzorec prikazal v novi luči. Predaval je 'na pamet' in dal takoj vedeti, da je zanj etična refleksija tako rekoč njegov zrak, ki ga diha. Razumljivo torej, da se je lotil nekaterih temeljnih vidikov na tem področju. Ker je vpet v družbena dogajanja, ker razume katastrofično miselnost potrošništva in dvoreznost razvoja in mu je blizu tudi proces reform v t. i. znanstveni srenji (*scientific community*), je govoril o etični problematičnosti prilagajanja sodobnega sveta globalizaciji in vsem njenim vidikom. Ne glede na to pa se mu zdi etična iniciativa, kadarkoli in kjerkoli se pojavi, nenavaden pojav. Po njegovem ima etična iniciativa dva motiva za svoj nastanek: človekov lasten interes (npr. veselje) ali moralni *moraš* (nemški *sollen*). Medtem ko se v prvem primeru sploh ni treba vpraševati po etično-

sti, saj se ta uveljavlja kot veselje in zastonjskost, kot dar, je mnogo težje v drugem primeru. V prvem primeru nastopajo razum in čustva kot neločljivo povezana stvarnost 'celega človeka', v drugem primeru gre za racionalnost, se pravi za utemeljevanje nekega koraka, v katerem človek ne čuti veselja in v katerem bo moral tako rekoč prelisiti sam sebe, ker nekaj 'mora', pa ne ve točno, zakaj. Medtem ko je ta 'zakaj' v osebnem etosu praktično odsoten, kaže tu na shizofreno situacijo, kjer se kot glavni igralec pojavlja racionalnost, najmanj močna in najmanj prepričljiva komponenta človeškega življenja. Bolje bi bilo reči: razum in prepričanje (prepričevanje) se, če sta sama, izključujeta. Etična problematika, o kateri je danes govor, se izraža kot nesorazmerje med razumnostjo in veseljem. Lahko bi povedali še drugače: razumnost se očitno šele pozno izraža kot poskus prepričevanja sebe in drugih, da je nekaj 'treba' storiti, čeprav to zame morda niti ni dobro in je le pogojno dobro za druge, in na ta način postane mnogo prej generator konfliktov kot razumevanje novih razmer. Zato se razumnost (*episteme*) etike šteje kot popolnoma nezadosten razlog, da bi bilo nekaj 'treba' storiti. Tisti 'treba je' prihaja od nekod drugod, četudi se lahko polasti razumnosti v tem pomenu, da začne 'prepričevati', se pravi delati nekaj za razum zelo nespecifičnega. Konfliktnost etike se povečuje z nujnostjo sodelovanja med ljudmi. Čeprav si je mogoče zamisliti ekipo, ki sodeluje 'z veseljem' (taka naj bi bila družina), si je prav tako mogoče zamisliti ekipo, ki si mora to, da je nekaj dobro za vse, čeprav ni dobro za vsakega posameznika, na neki način dopovedati. Stvar 'jedrne etike' je po Rümelinu ravno načelo koherentnosti oz. kohezivnosti obeh elementov. Stvar sedanje generacije je, da si glede tega pride na jasno, saj je razlogov za to mnogo več, kot jih je bilo v preteklosti. Povedal je znan primer nekoherentnosti, ki ga v zgodovini predstavlja odnos med Galilejem in kard. Bellarminom. Galilei je 'imel prav', Bellarmin pa je mislil na to, kar je 'dobro za ljudi', oz. je mislil, da to, o čemer razmišlja Galilei, ni dobro za ljudi. V nobenem od primerov ni šlo za 'resnico', četudi sta se oba sklicevala nanjo. Primer tega zgodovinskega spora s sodnim epilgom je zgovoren, ker je pokazal, da je premalo tako *episteme* (kaj je stvarnost in kako se v resnici ta stvarnost 'ima') kot tudi avtoritarno stališče. Toda ker se je novodobna znanost začela konstituirati kot epistemična racionalnost, so postopoma nastali problemi, ki jih poznamo danes. Podobno kot Galilei tudi sodobna znanost le redko razmišlja o tem, kako bo to, kar raziskuje, vplivalo na ljudi. To ne pomeni, da je morda imel prav Bellarmin, pač pa, da je Bellarminovo stališče pomenilo neki strah pred prihodnostjo (in tudi pred preteklostjo). Julian Nida-Rümelin je poudaril, da se vprašanje koherentnosti pojavlja kot iskanje argumentov, ki govorijo zoper teorije o napredku. Prvi

argument zoper golo *episteme* je inkluzivnost. Inkluzivnost še ne pomeni normativnosti, ampak pomeni, da je treba v nekatere temeljne odločitve vključiti vse ljudi, vse kulture, vse jezike, vsa verstva, da povedo, če je zanje nekaj prav ali narobe in zakaj (ne). Prvo vprašanje je torej referendumsko, t. i. eksterna znanost (eksterni znanstveni etos). Te zunanje ekspertize današnja znanost nima. Tudi v preteklosti je ni imela, vendar dileme takrat niso bile tako ostre. Prvič se je to vprašanje pojavilo po drugi svetovni vojni, in sicer glede mirnodobne uporabe atomske energije. Eksterni etos ni hkrati znanstveni etos, pač pa tista dinamika, ki spodbuja znanosti k oblikovanju t. i. znanstvene družbe oz. internega etosa. Toda dokler ni zunanjega (političnega, kulturnega, verskega) soglasja o tem, kaj znanost hoče, se znanost ne more učinkovito upreti skušnjavam ekonomizacije, svetovnonazorske impregnacije, politične instrumentalizacije in tržnih omejitev. Mamljivost teh skušnjav je najbrž glavni vzrok, da ne pride do eksternega etosa. Julian Nida-Rümelin meni, da je s tem usodno povezana tudi reforma visokošolskega in znanstvenega sveta v Evropi, ki si zatiska oči pred realnimi nevarnostmi, da ta proces zaide v slepo ulico. Bistveno vprašanje etosa znanosti je namreč, kako eksternemu etosu zagotoviti ustrezno informacijsko podporo, da bo sploh lahko odločal o vprašanjih, ki se tičejo tega področja. Namesto tega ima sodobna znanost opraviti s kolonializmom praks, ki se prenašajo na vsa področja in zastrupljajo celo samo možnost postavljanja etičnih dilem.

Julian Nida-Rümelin je sklenil predavanje z znano tezo, da je treba v znanstveni svet vrniti podobo človeka oziroma da gre za 'resnico o človeku'. To je povedal še nekoliko drugače: stvar znanstvenega jedrnega etosa je v tem, da bi moral znanstvenik posvetiti približno 20% svojega časa za obveščanje javnosti o tem, kaj dela. Skliceval se je na brata Wilhelma in Alexandra von Humboldta, po katerih nosi ime berlinska univerza. Ta dva sta že v prvi polovici 19. stoletja zagovarjala tezo, da je znanstveni etos istoveten spoštovanju, ki ga ima znanstvenik do javnosti. Etos znanstvenika je torej istoveten njegovi osebni rasti. Za bolj radovedne bo zato še kako zanimiv obisk njegove spletne strani (<http://www.nida-ruemelin.de>).

Anton Mlinar

Trubarjev simpozij v Rimu

V Slovenskem papeškem zavodu *Slovenik* v Rimu je ob 500. obletnici rojstva Primoža Trubarja (1508–1586) med 15. in 20. septembrom 2008 potekal 26. znanstveni simpozij, ki sta ga pripravila *Slovenska teološka akademija* v Rimu in *Inštitut za zgodovino Cerkve* pri Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani. Tovrstni simpoziji potekajo že od leta 1983 in obravnavajo pomembne osebnosti v cerkveni zgodovini, predvsem iz vrst slovenskih škofov. Letos so si organizatorji s simpozijem o Trubarju zadali nalogo, da ga v jubilejnem letu predstavijo pod teološkim vidikom. Prvi Trubarjev teološki simpozij je v organizaciji ljubljanske *Teološke fakultete* potekal že leta 1986, vendar javnost z izsledki zaradi ideoloških predsodkov ni bila seznanjena.

Trideset predavateljev je predstavilo Trubarjevo osebnost, zgodovinske okoliščine tedanjega časa, njegov odnos do nemških in švicarskih protestantov, njegove teološke nazore glede zakramentov, opravičenja, antropologije, cerkvenega izročila, ljudskih pobožnosti, etike, *Svetega pisma* ter njegov odnos do katoliške Cerkve, pravoslavja in islama, osvetlili pa so tudi Trubarjeve prvotiske v knjižnicah, njegovo pastoralno dejavnost ter vlogo in pomen za današnji čas.

V torek dopoldne je prof. Andrej Vovk predstavil Trubarjevo življenjsko pot, dr. France Oražem Trubarjevo odločitev za protestantizem, dr. Metod Benedik OFMCap namen Trubarje odločitve za protestantizem, dr. France M. Dolinar pa Trubarjev odnos do ljubljanskih škofov. V popoldanskem delu je bilo pet predavanj, in sicer dr. Andrej Saje je predstavil Trubarjev odnos do papeža, njegovo ekleziologijo in delo *Cerkovna ordninga* pa dr. Jožko Markuža. Dr. Avguštin Lah je osvetlil Trubarjevo pojmovanje Boga Stvarnika, o njegovi kristologiji in pnevmatologiji je predaval dr. Anton Štrukelj, eshatološke poglede pa je orisal dr. Ciril Sorč.

V sredo popoldne so izsledke Trubarjevih teoloških pogledov prikazali: p. dr. Mari Osredkar OFM nauk o opravičenju, škof msgr. dr. Marjan Turnšek nauk o krstu, p. Slavko Kranjc OFMConv nauk o evharistiji, dr. Janez Vodičar SDB odnos do duhovništva, dr. Marijan Peklaj odnos *Svetega pisma*, ga. Fanika Vrečko pa Trubarjevo antropologijo.

V četrtek dopoldne je dr. Bogdan Dolenc avditoriju približal Trubarjev odnos do cerkvenega izročila, dr. Roman Globokar pa njegov pogled na etiko. O Trubarjevih idejnih očetih, na katere se je močno naslanjal, sta spregovorila dr. Andrej Šegula OFMConv in dr. Bogdan

Kolar SDB; prvi je predstavil Trubarjev odnos do Luthra, Calvina in Zwinglija, drugi pa škofa Bonoma in Vergerija ter švicarskega reformatorja Bullingerja. Slovensko protestantsko Cerkev je osvetlila ga. Breda Dvořák, odnos do ljudskih pobožnosti pa dr. Rafko Valenčič.

V petek dopoldne so nastopili naslednji predavatelji: dr. Stanko Gerjolj CM je predstavil katekizme, dr. Matjaž Ambrožič pa odnos do katolicizma po augsburški veroizpovedi. Dr. Maksimilijan Matjaž je spregovoril o Trubarjevem prevajanju *Svetega pisma*, dr. Zvone Štrubelj o Trubarjevi osebnosti, dr. Edo Škulj pa o odnosu do cerkvenega petja. V popoldanskem delu je dr. Marijan Smolik razpravljal o Trubarjevih prvotiskih po knjižnicah, dr. Stane Granda o Trubarjevem poviševanju in poniževanju katolicizma, dr. Vinko Škafar OFMCap pa o Trubarjevem odnosu do pravoslavja in islama. Predavanje o Trubarjevi pastoralni dejavnosti je pripravil dr. Peter Kvaternik.

Letošnji teološki simpozij je skušal Trubarjevo osebnost na celovit način umestiti v njegov prostor in čas. Predavatelji so orisali tedanje politične razmere, stanje v katoliški Cerkvi ter odnos Cerkve do tedanje države. Trubar se je kot katoliški duhovnik za protestantizem začel zanimati pod vplivom knjig, njegovemu odporu do katoliške Cerkve pa je botrovalo nezdravo in čudaško versko življenje, ki je zaznamovalo njegovo mladost.

Ustanovitev protestantske Cerkve na tedanjih slovenskih tleh ni bila mogoča zaradi tedaj veljavnega pravnega reda družbe, ki je temeljil na *augsburškem verskem miru*. Pogodba je na ozemlju cesarstva dovoljevala dve krščanski veroizpovedi, znotraj teritorialne države pa je bila veroizpoved lahko le ena, na naših tleh katoliška. Čeprav se je Trubar bolj nagibal k švicarski reformaciji, se je kasneje iz praktičnih razlogov odločil za augsburško veroizpoved, ker je wittenberški vojvoda finančno podprl njegov knjižni program.

Trubar je v svoji delih skušal pojasniti skladnost protestantizma s *Svetim pismom* in cerkvenim izročilom, hkrati pa je nasprotoval katoliškemu pojmovanju evharistije, celibata, redovništva, spovedne prakse, posta, čaščenja svetnikov, romanj in papeške ter škofovske jurisdikcije. V Trubarjevih katekizmih izstopa metoda poučevanja verskega nauka, ki temelji na upoštevanju poslušalca. Bil je prvi pedagog, ki je svoj nauk širšim množicam podajal v obliki pesmi.

Trubar je o Jezusu Kristusu govoril v povezavi z naukom o opravičenju po veri, o Svetem Duhu pa v razlagi Kristusovega učlovečenja ter v veroizpovedi. Svoja etična načela, ki temeljijo na Božji besedi kot edini avtoriteti, je razlagal predvsem v katekizmu in v pridigah. Zastopal je stališče, da dobra dela k zveličanju ne prispevajo ničesar. Ne glede na to, kakšno je delo in s kakšnim namenom je opravljeno, je njegova vrednost odvisna od vere, ki jo ima vernik. Kar zadeva mo-

ralno področje, posameznik ne potrebuje nobenega posredništva – edini vir spoznanja Božje volje za posameznikovo življenje je Božja beseda. Trubar je zavračal nauk o spremenjenju, zagovarjal pa je le tiste dele sv. maše, ki jih je mogel utemeljiti na svetopisemski osnovi. Evharistije ni razumel kot daritev, temveč zgolj kot zahvalo. Po njegovem prepričanju posvečenih darov Bogu ni mogoče darovati, ker so le-ti Božji dar ljudem. Nasprotoval je molitvam za rajne in priporočanju svetnikom. Čeprav zgoraj našeta stališča niso v skladu s katoliško teologijo, je bil Trubar po drugi strani *preroški*. Božjo besedo je razumel kot integralni del bogoslužja, petje psalmov pa kot osnovne glasbene sestavine sv. maše. Veliko se je posvečal liturgičnim pesmim, ki razlagajo krščanski nauk.

Ob izbruhu reformacije je enega izmed glavnih razlogov za nerazumevanje med katoliškimi in protestantskimi teologi predstavljal različen odgovor na vprašanje, kako se grešnik lahko približa Bogu. Katoličani so trdili, da človeka opravičuje kesanje, ki iz krivčnika naredi pravičnega ter pokora in dobra dela, protestanti pa so bili prepričani, da človeka opravičuje le vera v Jezusa Kristusa. Tridentinski koncil (1545–1563) je z *Odlokom o opravičenju* (1547) potrdil, da je človek opravičen le zaradi Kristusovega zasluženja, kar pa Trubar iz neznanih razlogov ni upošteval in je v svojih spisih kritiziral predkoncilski cerkveni nauk. Trubarjevi očitki so se nanašali predvsem na poenostavljeno verovanje preprostega slovenskega katoličana.

Trubar *Svetega pisma* ni prevajal toliko iz literarne, jezikovne ali kulturne vneme, temveč z namenom, da bi med Slovenci širil novo vero. Po zaslugi akademika prof. dr. Jožeta Krašovca je bilo leta 2007 v mednarodni zbirki *Biblia Slavica* ponatisnjenih šest Trubarjevih prevodov svetopisemskih besedil, ki so bili do sedaj raziskovalcem praktično nedostopni. Faksimilna izdaja teh del tako omogoča novo možnost proučevanja najstarejših slovenskih bibličnih prevodov.

Gonilni sili Trubarjevega dela sta bili globoka vera v Boga in ljubezen do Slovencev. Resnico o sebi in o Bogu, ki jo je iskreno iskal, je želel posredovati vernikom. Kot prvi slovenski reformator je neukim ljudem želel s preprosto pisano besedo približati resnico o pravi krščanski veri.

Predavatelji so potrdili domnevo, da je prva slovenska knjiga (1550) nastala izključno iz verskih nagibov in pastoralnih potreb. Trubar se je bolj kot samostojen teološki mislec izkazal predvsem v pridigarski vlogi in kot pisec knjig, kjer je od svojih učiteljev povzel in na ljudem razumljiv način približal protestantski nauk. Da bi njegov nauk dosegel čim širši krog ljudi, se je posluževal tiska.

Vatikanska knjižnica hrani edini znani izvod Trubarjeve *Cerkovne ordnunge*, ki jo je našel dr. Jožko Markuža. *Semeniška knjižnica v*

Ljubljani med drugim hrani Trubarjev *Ta celi psalter Davidov* (1566), njegov prevod Lutrove *Hišne postile* z nemškim izvirnikom (1595) ter glagolske *Artikule* (1562). Slovenske protestantske knjige so na voljo tudi v knjižnicah v Regensburgu in Münchnu (*Bayerische Staatsbibliothek*), pa tudi po drugih knjižnicah po svetu, vendar zaradi nepoznavanja slovenske zgodovine, jezika in teološke vsebine ostajajo neevidentirane.

Simpozij je na podlagi virov ponovno ovrednotil vlogo ljubljanskega škofa Tomaža Hrena in njegov odnos do protestantizma. Škof Hren, ki v javnosti še danes velja za velikega nasprotnika protestantizma in požigalca protestantskih knjig, je papeža prosil za dovoljenje, da bi katoličani smeli uporabljati Dalmatinovo *Biblijo*.

Predavanja bodo na voljo v zborniku, ki ga bo v letu 2009 izdala založba *Mohorjeva družba*.

Andrej Saje